

Nr 517.

Av fru Nilsson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

När 1953 års riksdag hade att ta ställning till den allmänna sjukförsäkringens framhålls från kommunistiskt håll att samordningen av sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna innebar betydande praktiska fördelar. Vi gav departementschefen rätt i att yrkesskadeförsäkringens till sin natur i betydande mån var att anse som en sjukförsäkring och att två obligatoriska sjukförsäkringar inte utan särskilda skäl borde bedrivas vid sidan av varandra. Beträffande verkningarna av samordningen med avseende på de olycksfallsförsäkrades ersättningsförmåner förbehöll vi oss i motion nr 593 i andra kammaren rätt att återkomma, enär det kunde befaras att den på vissa punkter skulle komma att innebära försämringar jämfört med nu gällande bestämmelser.

Det var en välbetänkt reservation. Regeringens förslag till ny yrkesskadeförsäkringslag, genom vars antagande samordningen blir ett faktum, kommer i väsentliga hänseenden att medföra så påtagliga försämringar jämfört med gällande olycksfallslagstiftning, att man häpnar över att regeringen kunnat framlägga förslaget i sådant skick. Om det skulle antas oförändrat av riksdagen så betyder det för stora löntagargrupper lägre sjukpenning vid olycksfall, i många fall minskade familjetillägg, försämringar i fråga om ersättning för läkarvård, längre karenstid etc. Bristerna i nu gällande olycksfallslagstiftning, vilka är särskilt påfallande i fråga om ryggsador och dylikt, kommer att fortbestå. Den byråkratiska maktfullkomlighet, med vilken försäkringsinrättningarna desavuerar behandlingsläkares utlåtanden och dömer yrkesskadade till livslång pariatillvaro, skall likaså fortbestå. Med häpnad konstaterar man att departementschefen viftat bort de vägande skäl, som anförts från bl. a. LO- och fackförbundshåll för att eliminera några av de värsta bristerna i skyddet mot olycksfall.

Departementschefen berör inte vilka skäl som föranlett regeringen att framlägga ett lagförslag, som övervägande kommer att ge s ä m r e s k y d d m o t o l y c k s f a l l. Enligt vår mening finns inga som helst skäl att försämra olycksfallsskyddet. Tvärtom framstår det som angeläget, bl. a. med hänsyn till levnadskostnadsstegringarna sedan 1948, då nu gällande lagstiftning senast ändrades, att på viktiga punkter överväga förbättringar. I överensstämmelse härmed utvecklas i det följande skälen för de yrkanden till ombyggnad av regeringens förslag, i vilka denna motion utmynnar.

¹ Bihang till riksdagens protokoll 1954. 4 saml. Nr 517—520.

Försäkringsskyddets omfattning.

Den förbättring av olycksfallsskyddet, som ter sig mest angelägen i samband med den nya yrkesskadeförsäkringen, är att ryggsador och vävnadsbristningar, som ej bevisligen orsakats av faktorer utanför arbetet, innefattas i försäkringsskyddet. Det är ju ingen tvekan om att exempelvis ryggsador i övervägande antalet fall härrör av den drabbades arbetsförhållanden. I propositionen erinras ju också om att av 300 undersökta industri- och skogsarbetare i Munkfors i åldern 35—50 år inte mindre än 75 % föredde symtom från ryggen. Det måste därför betecknas som en skriande orättvisa att ryggsador, som framträder i samband med olycksfall, berättigar till yrkesskadeersättning endast i de fall den skadade bevisligen ej haft »dålig rygg» före olycksfallet. De synpunkter, som Landsorganisationen härutinnan utvecklat (propositionen sid. 92—93), förtjänar det största beaktande. Det enda sätt på vilket försäkringstagarna kan beredas skydd i fråga om ryggsador och vävnadsbristningar är att dessa, med undantag för skador som orsakats av sådana faktorer utanför arbetet som exempelvis olycksfall i hemmet, trafikolyckor som ej har samband med färd till eller från arbetet etc., generellt innefattas i försäkringsskyddet.

Landsorganisationens yrkande att skador, som intar en mellanställning mellan olycksfallsskador och yrkessjukdomar, för att innefattas i försäkringsskyddet skall ha orsakats av inverkan »under kortare tid» och ej under »högst några få dagar» bör biträdas. Härigenom skulle åtskilligt av småskuren försäkringsbyråkrati, som för den skadade ofta framstår som rent trakasseri, kunna elimineras.

Bedömningen av arbetsförmågans nedsättning.

I motsats till departementschefen delar vi den uppfattning, som Landsorganisationen framfört om att det i lagen uttryckligen bör fastslås, att det vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning skall tas hänsyn också till den faktiska förtjänstminskning, som den skadade tillskyndats. Departementschefens resonemang om att detta »kan befaras leda till att ifrågavarande faktor får en alltför dominerande betydelse, vilket skulle vara till fördel för den oföretagsamme men till nackdel för den strävsamme och ambitiöse, som måhända genom särskilt uppbåd av reservkraft lyckats motverka den funktionsnedsättning, vilken eljest varit att vänta vid de av skadan orsakade anatomiska förändringarna», är ett misslyckat försök att sopa bort själva sakförhållandet, nämligen att här är fråga om i högre eller mindre grad i n v a l i d i s e r a d e. Detta blir särskilt iögonfallande när resonemanget konfronteras med de förhållanden, som exempelvis de silikosskadade har att brottas med. Från det norrbottniska gruvsamhället Laisvall har nyligen i pressen redovisats några karakteristiska fall. En arbetare konstaterades 1948 ha silikos, men det dröjde flera år innan

han lyckades få fastslaget att arbetsförmågan var nedsatt — med något över 31 %, vilket inbringade en ersättning med 150 kronor per månad. Själv hävdar arbetaren att nedsättningen är betydligt större; under alla förhållanden täcker ersättningen endast en del av inkomstbortfallet. I ett annat fall ansåg behandlingsläkaren att silikosskadan berättigade till ersättning. Försäkringsorganen hade dock en annan uppfattning, och följden är att den skadade, genom nödtvungen övergång till annat sämre betalt arbete, gör en förlust av 300 kronor per månad. Ett tredje fall, för övrigt ett av de först upptäckta silikosfallen på platsen, har ännu ej tillerkänts ersättning, trots att åtskilliga år förflutit; inkomstförlusten uppgår till 400 å 500 kronor per månad. »Ingen kan dölja bitterheten mot den sjukvårdslag, som skapar denna osäkerhet för silikosskadade gruvarbetare», heter det sammanfattningsvis i den åberopade redovisningen.

Silikosen intar en särställning bland yrkessjukdomarna så till vida, att den gräns där sjukdom i egentlig mening kan sägas föreligga är tämligen flytande. Det lämpligaste sättet att bemästra de »särskilda problem för invaliditetsbedömningen», som departementschefen talar om, är därför att i lagtexten införa en bestämmelse om att silikosskadad, som av behandlingsläkare eller försäkringsinrättning anmodas övergå till annat arbete, skall erhålla kompensation för eventuellt inkomstbortfall i samband härmed. Härigenom skulle de farhågor för en försämring av de silikosskadades läge, som uttalats av Metallindustriarbetareförbundet, Gruvindustriarbetareförbundet och Gjutareförbundet, kunna elimineras.

Karenstiden.

Samordningen med den allmänna sjukförsäkringen skulle, vid bifall till propositionen i oförändrat skick, innebära en väsentlig försämring i fråga om karenstiden. Enligt nu gällande olycksfallsförsäkringslag utgår vid olycksfall, som medför sjukskrivning under mer än två dagar, sjukpenning från och med andra dagen. Det innebär att en arbetare, som råkar ut för olycksfall exempelvis en måndag, uppbär ersättning från och med tisdagen. Lagen om allmän sjukförsäkring föreskriver emellertid, att sjukpenning ej får utges för de tre första dagarna. Det innebär i ovan antagna exempel, att arbetaren erhåller ersättning först från och med torsdagen. Till de fysiska och ofta också psykiska lidanden, som ett olycksfall för med sig, kommer således en halv veckas inkomstbortfall. Vi finner detta ur alla synpunkter oacceptabelt och hävdar, att samordningssynpunkten här måste stå tillbaka för den princip som fastslås i lagförslagets 8 §, nämligen att yrkesskada »anses ha inträffat den dag skadan yppades». I enlighet härmed bör nu gällande bestämmelser rörande dag, från vilken ersättning vid olycksfall skall utgå, bibehållas.

Läkarvård, resor etc.

Enligt nu gällande lagstiftning har arbetare, som skadats till följd av olycksfall i arbetet, fri läkarvård och fri medicin, varjämte erforderliga läkarbetyg eller intyg erhålles fritt. Enligt den allmänna sjukförsäkringen skulle emellertid den yrkesskadade, därest samordningen kommer att omspänna också dessa förmåner, få högst tre fjärdedelar av kostnaderna för läkarvård ersatta. I realiteten kommer det i de flesta fall att röra sig om betydligt lägre belopp, då ju läkararvodena som regel ligger betydligt över av Kungl. Maj:t fastställd taxa. Även beträffande medicinen kan man befara försämringar; av de förhandsmeddelanden som varit synliga om innehållet i den proposition om medicinen, som senare skall föreläggas riksdagen, förefaller det inte som om den skulle inkludera den generella bestämmelse om fri medicin som finns i nu gällande olycksfallsförsäkringslag. Det är därför nödvändigt att samordningskravet också i fråga om läkarvården och medicinen får stå tillbaka för ett bevarande av de förmåner som nu gällande lagstiftning tillförsäkrar de yrkesskadade. Liknande synpunkter kan anläggas på reseutgifterna: det ter sig ju närmast löjeväckande att yrkesskadad, som under längre tid måste gå sjukskriven, först från 91:a dagen skall få resorna i samband med läkar- och sjukvård ersatta, medan de dessförinnan delvis måste bestridas av vederbörande själv.

Sjukpenningens storlek.

Det måste hälsas med tillfredsställelse, att sjukpenningens storlek genom samordningen höjs från nuvarande maximum av 14 kronor till 20 kronor. Det kommer för vissa arbetargrupper i yrken med hög olycksfallsrisk att medföra förbättrat försäkringsskydd. Samtidigt måste man protestera mot det så m r e försäkringsskydd, som samordningen blir liktydig med för alla s. k. låglönearbetare, genom att sjukpenningsskalan i den allmänna sjukförsäkringen konstruerats annorlunda än i nu gällande olycksfallsförsäkringslag. Följande tabell, som utarbetats genom jämförande av de båda skalorna, visar att det vid bifall till propositionen i oförändrat skick skulle bli lägre sjukpenning för samtliga löntagare med årsinkomster mellan 4 000 och 8 000 kronor, d. v. s. för det stora flertalet:

Vid en års- inkomst av:	Sjukpen- ning nu:	Efter 1 jan. 1955:
2 000	4:00	4:00
3 000	6:00	6:00
4 000	8:00	7:00
5 000	10:00	9:00
6 000	12:00	10:00
7 000	14:00	12:00

Vid en års- inkomst av:	Sjukpen- ning nu:	Efter 1 jan. 1955:
8 000	14:00	12:00
9 000	14:00	14:00
10 000	14:00	14:00
11 000	14:00	16:00
12 000	14:00	18:00
13 000	14:00	18:00
14 000	14:00	20:00

En dylik försämring av sjukersättningen, som därtill skulle drabba löntagarna i de lägre inkomstgrupperna, är oacceptabel. Det är därför oundgängligt att det ordnas med tillägg, som kompenserar de yrkesskadade för den försämring av ersättningsförmånerna som de eljest skulle råka ut för. På samma sätt måste 14 § i yrkesskadeförsäkringen, som rör de hittillsvarande familjetilläggens ersättande med barnbidrag, ändras så att försämringar förebygges. Enligt gällande lagstiftning utgår nu, i de fall den yrkesskadade är gift, ett familjetillägg av 1:50 per dag oavsett om familjen enbart består av man och hustru och oavsett antalet barn. Vid bifall till propositionen i oförändrat skick skulle detta komma att utbytas mot de i sjukförsäkringen fastställda barnbidragen, som utgår med 1 krona för ett eller två barn, 2 kronor för tre eller fyra barn samt 3 kronor för fem eller flera barn. Följden blir försämrade tilläggsförmåner för alla yrkesskadade som har färre än 3 barn; gift yrkesskadad utan barn skulle inte få något tillägg alls. Det finns lika litet som i fråga om sjukpenningen anledning att acceptera en dylik försämring. Inte minst med tanke på de levnadskostnadsstegringar, som ägt rum sedan nu gällande familjetillägg fastställdes, är det angeläget att detta bibehålles och påbygges med barntillägg av den typ som föreslogs från vårt håll vid fjolårets behandling av sjukförsäkringen, nämligen med 1 krona per barn och dag.

Ersättning vid invaliditet.

Vid fastställande av den livränta, som skall utgå vid förlust av arbetsförmågan, bör ersättningsunderlaget vara identiskt med hela den årsförtjänst, som den yrkesskadade haft eller normalt borde ha, och vid nedsättning av arbetsförmågan på enahanda grunder fastställas i strikt proportion till invaliditetsgraden. Det innebär att den nuvarande elvatolftefelsregeln bör utmönstras ur lagstiftningen. Inga bärande skäl har kunnat förebringas, vare sig i föreliggande proposition eller tidigare, för att en tolftefel av den yrkesskadades årsförtjänst skall lämnas åsido vid fastställande av ersättningsunderlaget. Genom att eliminera detta utslag av försäkringsjuristeri uppnås en förenkling av bedömningsgrunderna och samtidigt större rättvisa åt de yrkesskadade.

Det är ett betydande plus att den årsförtjänst, som skall utgöra övre gräns för fastställande av ersättningsunderlaget, höjes från nuvarande 7 200 kronor till 15 000 kronor. Det finns dock skäl att göra invändningar mot det sätt på vilket avtrappningen konstruerats. Sedan den övre gränsen år 1948 fastställdes till 7 200 kronor har ju avsevärda levnadskostnadsstegringar ägt rum, och det är därför starkt orättvisande att avtrappningen skall sätta in redan vid detta belopp. De undersökningar av levnadskostnaderna, som socialstyrelsen nyligen låtit företa, visar ju att dessa genomsnittligt utgör 9 300 kronor för familjer utan barn och 10 800 kronor för barnfamiljer. Riksdagen bör vid fastställandet av hur stor årsförtjänst som vid beräkning av ersättningsunderlag skall tas med till hela sitt belopp ta hänsyn till detta sakförhållande. Man kan möjligen acceptera att avtrappningen för ensamstående yrkesskadade sätter in vid föreslagna 7 200 kronor, men familjeförsörjare bör vara skyddade däremot i samtliga de fall, då årsförtjänsterna understigit vad som statistiskt fastställts som erforderligt för levnadskostnaderna.

Besvär.

Såväl enligt nu gällande lagstiftning som enligt propositionen skall försäkringsrådets beslut inte kunna överklagas. Detta är i hög grad otillfredsställande, särskilt med tanke på att rådets beslut ofta blir avgörande för den yrkesskadades hela återstående liv. Hur ofta har det inte inträffat att en yrkesskadad på rent formella grunder fått berättigade anspråk avvisade av försäkringsrådet, trots att utlåtande av behandlingsläkare kunnat åberopas som stöd. Många tragedier har följt av beslut i försäkringsrådet och många yrkesskadade de facto dömts till livslång pariatillvaro. Den byråkratiska och övermaga attityd, som försäkringsinrättningarna ofta ådagalägger mot de yrkesskadade, och den avsaknad av humanitär medkänsla med de invalidiserade, som i många fall kännetecknar försäkringsrådets avgöranden, gör det nödvändigt att påkalla ändring. I massor av mindre viktiga angelägenheter än dem, varom här som regel är fråga, har medborgarna möjlighet att klaga hos Kungl. Maj:t. Det är inte otillbörligt att begära att en arbetare, som genom olycksfall blivit invalid för livet och som anser sitt fall orättvist bedömt av försäkringsrådet, skall ha möjlighet att i sista hand få sin sak prövad av regeringen. Enbart förekomsten av en sådan bestämmelse skulle sannolikt lägga viss hämsko på det försäkringsjuristeri, som flödar så ymnigt när det gäller arbetare som söker bevaka sin rätt till skäligen skadeersättningar.

Åberopande vad som utvecklats i det föregående föreslår undertecknade, att riksdagen, under uttalande av att samordnandet av yrkesskadeförsäkringen med den allmänna sjukförsäkringen ej må medföra försämringar jämfört med vad som nu

gäller i fråga om olycksfallsersättningsförmåner och med godkännande i övrigt av förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring, måtte besluta följande ändringar och tillägg till nämnda lag:

att första stycket, punkt c, i 6 § erhåller följande lydelse: »*ryggskador och vävnadsbristningar*, som bevisligen ej orsakats av faktorer utanför arbetet, samt i den mån Konungen så föreskriver skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, av fortgående upprepat eller ovanligt tryck, av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.»

att tredje stycket i 6 § erhåller följande lydelse: »Solsting, värmeslag, förfrysning, inflammation i arbetsvalk ävensom skada genom mekanisk inverkan *under kortare tid* anses städse ha uppkommit genom olycksfall.»

att första stycket i 10 § erhåller följande lydelse: »Vid bedömande i vad mån yrkesskada medfört nedsättning av arbetsförmågan skall hänsyn tagas till skadans beskaffenhet och dess inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att utöva sitt yrke *samt till den faktiska förtjänstminskning, som den skadade tillskyndats. Till sili-kosskadad, som övergår till annat sämre betalt arbete, utgår livränta med belopp som kompenserar inkomstbortfallet*. Var den skadade vid skadans inträffande behäftad med kroppsskada eller lyte, skall hänsyn tagas jämväl härtill.»

att första stycket i 11 § erhåller följande lydelse: »För tid till och med nittionde dagen till den dag skadan medfört rätt till livränta (samordningstid) äger den skadade, så framt han är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring *och olycksfallet medför sjukdom, som varar mer än två dagar efter dagen för olycksfallet*, rätt att erhålla sjukhjälp från allmän sjukkassa *från och med dagen efter sist-nämnda dag*.»

att första stycket i 12 § erhåller följande lydelse: »Föranleder yrkesskada behov av läkar-, tandläkar- och sjukhusvård eller av läkemedel, skall erforderliga kostnader härför ävensom nödiga utgifter för resor *under samordningstiden ersättas av allmän sjukkassa* och för tid därefter av försäkringsinrättningen. Med läkarvård likställes sjukgymnastik eller eljest behandling med bad, massage, elektricitet

eller hetluft eller annan därmed jämförlig behandling, som meddelas efter läkares föreskrift. Kan läkarvård ej anskaffas utan oskäligen omgång eller kostnad, må ersättning i stället lämnas för annan lämplig vård.»

att andra stycket i 13 § erhåller följande lydelse: »Sjukpenningens storlek bestämmes, där ej annat följer av vad i femte stycket sägs, av den sjukpenningklass, till vilken den skadade med hänsyn till sin årliga arbetsförtjänst är att hänföra. *Dock skall, i de fall sjukpenningen understiger det belopp, med vilket den skulle ha utgått enligt tabellen i 6 § Lag om försäkring för olycksfall i arbetet, i lydelsen av den 26 juni 1948, tillägg utgå som täcker mellanskillnaden.*»

att första stycket i 14 § erhåller följande lydelse: »Har skadad, som är försäkrad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, *hemmavarande (ej förvärvsarbetande) hustru eller barn, skall utgivas familjetillägg till sjukpenningen. Familjetillägg till hel sjukpenning utgör för hustru en krona och femtio öre per dag och för barn en krona per barn och dag.* Familjetillägg till halv sjukpenning utgår med hälften av belopp som nu sagts.»

att första stycket, punkterna a och b, i 16 § erhåller följande lydelse: »a) vid förlust av arbetsförmågan: *hela* ersättningsunderlaget, b) vid nedsättning av arbetsförmågan: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget»; och att punkt c utgår.

att tredje stycket i 16 § erhåller följande lydelse: »Vid fastställande av ersättningsunderlaget medräknas årlig arbetsförtjänst enligt följande: a) *för ensamstående* arbetsförtjänst, som icke överstiger 7 200 kronor, till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 7 200 kronor men ej 10 800 kronor, till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 10 800 kronor, till hälften, b) *för familjeförsörjare utan minderåriga barn arbetsförtjänst*, som icke överstiger 9 300 kronor, till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 9 300 kronor men ej 12 000 kronor, till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 12 000 kronor, till hälften, c) *för familjeförsörjare med minderåriga barn arbetsförtjänst*, som icke överstiger 10 800 kronor, till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 10 800 kronor men ej 14 000 kronor, till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 14 000 kronor, till hälften.»

att fjärde stycket i 44 § erhåller följande lydelse: »Över försäkringsrådets beslut må, i de fall fråga är om förlust av arbetsförmågan eller väsentlig nedsättning av densamma och därest beslutet väsentligen avviker från vad den skadade yrkat med stöd av behandlingsläkares intyg, klagan föras hos Kungl. Maj:t.»

Stockholm i februari 1954.

Gerda Nilsson.

Helmer Holmberg.

H. Hagberg.

Gustav Johansson.

K. Senander.

Nr 518.

Av fröken Liljedahl m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

(Lika lydande med motion i Första kammaren, nr 404.)

Stockholm den 17 februari 1954.

Edith Liljedahl.

Ture Königson.

Gerda Höjer.

Birger Utbult.

Brita Elmén.